

МАКЕДОНСКА
 23 АЮГ. 23
 БРОЙ 12.

НЕЗАВИСИМА МАКЕДОНИЯ

ОРГАНЪ НА МАКЕДОНСКАТА ЕМИГРАЦИЯ

в-къ „НАЗАВИСИМА МАКЕДОНИЯ“
 Излиза седмично

АБОНАМЕНТЪ:

- Годишно за България 100 лв.
- „ „ Америка 2 долара.
- „ „ остан. държ. 180 лв.
- Полугодишенъ: 60 лв., 1 доларъ и 100 лева.
- За обявления се плаща по 2 л. на кв. см.
- Адресъ: Ред. „Нез. Македония“ — София,
ул. Стефанъ Караджа, 7.

Изъ културната борба въ Македония.

Прѣзъ 1902 год. въ Битоля произнесохъ двѣ рѣчи: едната по случай 25 годишния юбилей на покойния екзархъ Иосифъ на 23 априль (Гьоргеувъ-день) и другата на 11 май въ честь на Св. Братия. И двѣтѣ рѣчи бидоха поискани въ Ц.риградъ, но азъ изпратихъ само първата, поради което повече не се грижехъ за нея; втората още прѣди години написахъ, та сега мога да я дамъ за страницитѣ на „Независима Македония“. Мнозина отъ тогавашнитѣ ученици на гимназията сж по настоящемъ редактори, писатели и изобщо обществени дѣйци, които си внесоха тия дни своя дѣлъ въ съкровищницата на общобългарскитѣ страдания. Като обнародвамъ тази рѣчь, азъ се прѣнасямъ въ миналото, когато и самъ азъ за тѣхъ струвахъ нѣщо. Остава ми да имъ пожела сега, когато сж въ разцвѣта на силитѣ, да иматъ и тѣ щастие да

произнасятъ по-хубави рѣчи въ честь на братята по сжщитѣ мѣста.

Братя Българи,

Единъ пжтешественикъ, като се връщалъ слѣдъ 500 години на едно мѣсто, се зачудилъ, че не намира тамъ града, който билъ по-прѣди. Той запиталъ единъ селянинъ, отъ кога датира тая промѣна, но получилъ отговоръ, че тамъ никога не е имало градъ. Слѣдъ 500 години пакъ заминалъ по тамъ и сега намѣрилъ море. Като попиталъ рибаритѣ, отъ кога датира морето, тѣ му отговорили, че подобенъ въпросъ и не приличалъ на такъвъ уменъ човѣкъ, защото тамъ винаги си е било море. Слѣдъ като намѣрилъ още веднажъ пустиня, когато за послѣденъ пжтъ миналъ прѣзъ сжщитѣ мѣста, намѣрилъ цвѣтущъ градъ много по-красивъ и по-населенъ отъ първия,

но на въпроса, кога е построенъ този градъ, жителитѣ му отговорили, че нито тѣ, нито прадѣдитѣ имъ знаели това.

Ако тоя баснословенъ пжтникъ имаше работа съ Солунъ, ни най-малко не щѣше да се очудва на такива геологични промѣни, защото ето вече нѣколко пжти по 500 години все на сжщото мѣсто си остава. Въ околноститѣ му сж станали голѣми промѣни: напразно би търсилъ пжтникътъ хубавата Пела, която на врѣмето е имала прѣдимство. Откато билъ нареченъ Тесалоники, за честь на дъщерята на Филипа Македонски, той се подигалъ постоянно, и сега за насъ е важенъ не само поради обширнитѣ си търговски операции, но и по сжщитѣ си исторически спомени. Тукъ Цицеронъ е прѣкаралъ врѣмето на своето печално изгнание; тукъ апостолъ Павелъ е проповѣдвалъ новото учение; тукъ императоръ Теодосий е извършилъ онова ужасно избиване на 7000 жители, за което Амвросий, съ истинско мжжество на светителъ, му забѣлѣзалъ, че не трѣбва поради цвѣта на багрената дреха да забравя слабостта на покриваната съ нея снага, и го отлъчилъ осемъ мѣсеца отъ църквата.

Философитѣ, които обичатъ да се прѣнасятъ съ ума по историческитѣ мѣста и тамъ да разсждаватъ за сждбинитѣ на човѣчеството, би могли да намѣрятъ прѣкрасенъ материалъ, възкачени на Солунскитѣ хълмове. Единъ отъ тѣхъ би могълъ да избере за тема на своитѣ размисления контраста между апостола Павла и Цицерона и да се очудва, защо великиятъ ораторъ не е могълъ да спаси римската република, а недоучения Павелъ, който бъркалъ употреблението на прилагателнитѣ и сжществителнитѣ, е произвелъ най-благодѣтелния прѣвратъ у езическитѣ народи. Другъ философъ може да поясни, че славата на Цицерона състои не въ това, че не е могълъ да спаси римската република и държава, а въ това, че е прѣдвидѣлъ падането ѝ. Самъ той говори въ своитѣ рѣчи противъ безподобния експлоататоръ Вереса слѣдното: „Ние трѣбва да се боимъ не отъ оржжието на неприятелитѣ, а отъ сълзитѣ на побѣденитѣ; не отъ воинственитѣ крѣсъци на варваритѣ, а отъ отчаяните вопли на угнетенитѣ. Количеството на тѣзи сълзи и вопли е толкова голѣмо, щото непрѣменно ще бждемъ удавени вжтрѣ“.

„Слѣдъ, би могълъ да продължи втория философъ, ако римската държава падна, тя падна не за друго, а за да нѣма ни едно изключение отъ неумолими законъ въ историята, споредъ който, държава, която си е поставила за цѣль неправда и грабежъ, кога и да е, трѣбва да се сгромоляса“. Трети философъ може да прибави, че е било щастие за човѣчеството, задѣто то трѣгна по стжпкитѣ на Павла, а не по диритѣ на Цицерона. Дѣйствително, какво щѣхме да имаме ние сега, ако хората вмѣсто църква бѣха се заловили съ издигане училища на краснорѣчието? Въ дългия списъкъ на солунчани, обезсмъртени на разни поприща, щѣхме да имаме нѣкой и другъ риторъ повече, но щѣхме да бждемъ лишени отъ всички ония дѣятели, които сж спомогнали да се нарече въ срѣднитѣ вѣкове градътъ „православенъ“.

Надъ всички тѣзи дѣятели високо се издигатъ виновницитѣ на днешния празникъ, които съ своитѣ трудове сж помогнали да се просвѣти съ евангелъ ка свѣтлина третата часть отъ населението на Европа, т. е. славянския миръ.

Днесъ свѣтътъ се възхищава отъ

славянското творчество. Французи и англичани, нѣмци и италиянци бидоха увлѣчени отъ единъ новъ миръ. Отъ устата на най-авторитетните крайща и на най-даровититѣ поети екна единодушенъ хвалебенъ химнъ за честь на тѣзи, които, въпрѣки своитѣ страдания, сж знаели да сжздаватъ такива произведения.

Е, добръ, кому длѣжимъ всичко това? Като се качваме по стѣлбата на вѣковетѣ, най-подирѣ ще достигнемъ до първоизточника на всичко — Братята. Дошли върху сцената на живота прѣди повече отъ хилядо години, тѣ си турили на ума да разпространятъ евангелската свѣтлина между своитѣ едноплѣменници въ едно врѣме, когато народитѣ съ повече усърдие търсили общение съ Христа, отколкото днесъ, за да се сдобиятъ съ резултатитѣ на европейската култура. Сжщевременно тѣ гледали да ги обединятъ и културно чрѣзъ употреблението на единъ общославянски органъ — старобългарския езикъ. Велич-ето на тоя идеалъ изпъква най-добръ, ако се прѣнесемъ въ тогавашнитѣ врѣмена. Сериозни мислителители сж намѣрили, че християнството. макаръ и да има за прѣка своя

цѣль да доставя на людието небесно блаженство; но то докарва благополучие и тука на земята; а това послѣдното ние виждаме да се потвърждава и съ примѣри отъ българската история. И наистина, щомъ се замѣнилъ култътъ на Перуна съ онзи на Христа, въ Прѣславъ настаналъ такъвъ умствено-религиозенъ подемъ, щото послѣдствията му се усѣтили по цѣла Тракия и Македония, и Цариградъ, ако само можеше да говори, би ни разказалъ удивителни работи за ония врѣмена като очевидецъ. Не по-малко важна е била промѣната и за западнитѣ славяни. Граничащи непосредствено съ южнитѣ си едноплѣменници, ползуващи се съ сжщия езикъ, тѣ могли да мислятъ още за едно: какъ да прибавятъ къмъ тѣзи двѣ връзки—религиозна и езиковна — още една трета. Сжщеврѣменно въ пространната източно-европейска равнина изниквала държавата на силния Олегъ¹⁾, която отпослѣ стана най-вѣрна пазителка на Кирило-Методиева идеалъ, благодарен-

¹⁾ Нарочно употребени тѣзи думи, вмѣсто Русия, понеже послѣдната бѣше неприяна за ушитѣ на турцитѣ,

ние на който достигна небилало величие. При такава группировка на славянскитѣ народи, готови да съставятъ поне едно културно цѣло, човѣкъ неволно дохожда въ възторгъ отъ тоя идеалъ, който единственъ билъ въ състояние да го запази на вѣки! Но уви! тоя възторгъ скоро се замѣнява съ тжга, когато си помислимъ, че и по настоящемъ славянитѣ сж разбити части отъ нѣкогашното цѣло, . .

Ако настоящата печална картина се дължи на неблагоприятнитѣ обстоятелства, то тя се дължи отъ друга страна и на самитѣ славяни; сжщеврѣменно тя най-добрѣ ни показва спасителната необходимостъ отъ въпросния идеалъ. Но като се възхищаваме отъ него, нека не забравяме, какво е коствувалъ на празнуемитѣ днесъ негови носители. Св. Методий, слѣдъ като се лишилъ отъ брата си, се изложилъ на ужасни страдания: той трѣбвало да лежи двѣ години въ тъмница. Но тия физически страдания ставатъ много по-голъми, когато си помислимъ, че били придружени съ морални: Св. Методий трѣбвало да се разпрavia съ противници, чиито тѣсенъ кржгозоръ ги правѣлъ недостжпенъ за логически обя-

снения. Ние не знаемъ, какви въпроси му задавали тѣ, но по нѣкои бѣлѣзи можемъ да се сѣщаме, като вземемъ прѣдъ видъ чудноватия аргументъ за тритѣ позволени езика. А пъкъ надали може да има по-мъчително състояние за човѣка отъ онова, когато той трѣбва да се бори съ късогледни и кюфоглави хора, които прѣдварително сж рѣшили да го осждятъ и то въ името на едностранчиви начала¹⁾. Въ такъвъ случай той е принуденъ или да ги подиграва заедно съ Сократа, или да ги порицава съ архидякона Стефана. Но което отъ двѣтѣ и да направи, той трѣбва да бжде готовъ или да изпие чаша съ отрова, или да бжде прѣбитъ съ камъни. Обаче, за великитѣ хора важно е да хване коренъ самия идеалъ, а тѣ винаги сж готови и живота си да положатъ за него. Ако великия мжжъ е царъ, той нѣма да миряса до като гледа, че макаръ и единъ отъ поданицитѣ му бѣдствува; ако той е проповѣдникъ, нѣма де миряса до като вижда, че има още една лжжа, която ми-

¹⁾ Намекъ и на турскитѣ сждии, на които бѣхъ изпиталъ правосждието въ Одринъ прѣзъ 1900 година заради печатни книги по история и география.

нава за истина, а такъвъ е случая съ Братята. Хвала и честь тѣмъ, че сж ни услужили по такъвъ начинъ. Ето повече отъ 1000 години тѣхниятъ идеалъ за славянско културно единство, далечъ да е изгубилъ нѣщо отъ своята прѣлестъ, се явява въ нашитѣ очи още по-сияещъ. Ако Братята приживѣ сж били за нашитѣ тогавашни прадѣди пжтеводни звѣзди, то за насъ тѣ сж станали слънца на правдата, вѣнъ отъ които нѣма свѣтлина. А пъкъ по думитѣ на славянския поетъ (Мицкевичъ) „слънцето на правдата не знае ни изтокъ, ни западъ, еднакво свѣти на всички народи и ги счита еднакво близки. Но затова, ако иска нѣкой да погледне на него, трѣбва да е запазилъ въ себе си най-добритѣ свойства на човѣшката природа“.

Ако сега сравнимъ настоящето съ миналото, то на прѣвъ погледъ картината като че ли да не се различава. На Кирило-Методиево врѣме съсѣди на славянитѣ сж били нѣмцитѣ на сѣверо-западъ и гърцитѣ на югъ; и сега е така. Но славянитѣ отъ Хамбургъ до Руднитѣ планини прѣстанали да бждатъ такива и сега тѣхнитѣ потомци ще го считатьъ ужасно оскърбление, ако си

позволимъ да ги наречемъ славянски брата. Върху славянска почва сж изникнали могъщи нѣмски столици. дѣто се кроятъ денонощно планове за по-нататъшно настжпление. А на югъ? На югъ картината е още по-печална. Едно врѣме нѣмцитѣ сж допускали поне три езика въ богослужението и при това ни единъ отъ тритѣ не е билъ нѣмския. Гърцитѣ сега, като потомци на хитрия Одисей, въ туй отношение сж по-последователни: тѣ признаватъ правото само на единъ езикъ — своя, иначе рискуваме да бждемъ схизматици. Кого трѣбва да слушаме, тѣхъ или Братята? Нека се обърнемъ къмъ историята; тя е учителка на живота. Тя казва, че, когато сме слушали гърцитѣ, сме дошли въ прѣдсмъртна агония, но щомъ сме се обръщали къмъ идеала на Братята, народътъ тихо и полека порастна на нѣколко вѣка. *Що се отнася до днешнитѣ гърци, тѣ би трѣбвало да взематъ поучение отъ патриарха Фотия. За послѣдния нѣкогашния царъ Борисъ е билъ сжжпо духовно чедо на църквата, а днешния князь Борисъ, безъ да гледатъ, кой е августѣйшия му възприемникъ, въ тѣхнитѣ очи е ли нѣщо повече отъ схизматикъ?*

Може би нѣкой ще каже, че ние сме малкъ народъ, та не ни трѣбва великъ идеалъ. Смѣшността на подобно възражение е явна не само, когато си помислимъ, че принадлежимъ на най-многобройното племе въ Европа. Бждещето на народитѣ, както и онуй на държавитѣ, зависи не отъ тѣхната голѣмина, а отъ правилността и здравината на тѣхния идеалъ. „Една войска отъ зайци, говорилъ Наполеонъ I, прѣдвождана отъ лъвове, повече работа може да свърши, нежели една войска отъ лъвове съ прѣдводители зайци“.

Но азъ нѣма защо да се оплаквамъ отъ отношението на Битолскитѣ български къмъ Кирило-Методиева идеалъ. Събрания народъ тукъ е доказателство за това. И ако нѣкога по нашитѣ мѣста слънцето изгрѣе високо, това нѣма да бжде безъ зората, отъ която и при-сжтствующитѣ тукъ сж съставна частъ. Отъ името на заведението, ксето прѣдставлявамъ (мжжката гимназия) поднасямъ имъ своята благодарностъ и желая, щото до година пакъ да празнуваме заедно съ заблуденитѣ си брата! Аминъ.